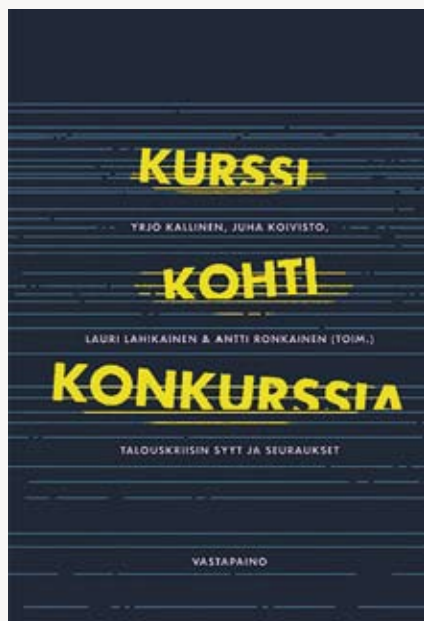

”Kurssi kohti konkurssia” on toimitettu kirja talouskriisin syistä ja seurauksista. Tekstien kansainväliset kirjoittajat porautuvat nykyistä globaalia talousjärjestelmää käsitteleviin eri teemoihin rahoitusmarkkinoiden vallasta eli ns. finansialisaatiosta ja pääoman kasautumista koskevista teorioista Euroopan tilanteeseen ja mm. ympäristöstä johtuviin kasvun rajoihin.

Leo Panitch ja Martin Konings huomauttavat tekstissään, että vahvempi rahoitusmarkkinoiden sääätely ei välttämättä yksinään auta ehkäisemään talouskriisejä, vaan järjestelmän vakauttamiseksi pitäisi vähentää finansialisaatiota, jossa rahoitusmarkkinoiden valtaa on velkavivun avulla kasvatettu reaali-pääomaan sekä teollisuuteen ja maatalouteen nähden. Heidän mukaansa valtioiden väliintulot ovat tunnusomaisia rahoitusmarkkinoille ja niitä on todella tapahtunut läpi historian.

Wolfgang Fritz Haug ja Andrew Kliman käsittelevät näkökohtia marxilaisesta teoriasta ja 1900-luvun historiasta. Kliman mainitsee kolme Marxin periaatetta kriisien syntyemisessä: tuotantovoimien kehittäminen lisäarvoa tavoiteltaessa, pääoman ylikasautuminen ja voiton suhdeluvun laskutendenssi (aleneva suhde voittojen ja sijoitetun pääoman välillä). Myös David McNally omassa tekstissään käsittelee Yhdysvalloissa laskenutta voiton suhdelukua 1970-luvulta lähtien. Teorioiden mukaan kiinteän pääoman arvo kasvaa hyvässä taloustilanteessa teknisen kehityksen myötä palkkoja nopeammin, ja kehityskulku vaatii epäsäännöllisin väliajoin toistuvia kriisejä, joissa pääoma-arvo tuhoutuu, jonka jälkeen pääomalle on jälleen saatavissa korkeampaa tuottoa. Omistajat ovat saaneet suuremman osuuden yritysten tuottamasta lisäarvosta mm. teknologian kehityksen ja ay-liikkeen heikentymisen takia Yhdysvalloissa vuoden 1979 jälkeen.

McNally käsittelee myös johdannaisten valtavaa osuutta arvopaperimarkkinoilla sekä tärkeää arvopapereiden riskien abstraktiota. Osakkeen, lainan tai johdannaisen hintaa määritettäessä on arvioitava sen riski. Jos riskien arvioimiseen käytetään hyvinä taloudellisina aikoina muutaman edellisen vuoden tilastoja, tulee romahduksen riski pahasti aliarvioituksi, kuten tapahtui ennen vuoden 2007 syksyn romahdusta. Sekä hyvinä että huonoina aikoina arvopaperin riskinmäärityksen abstraktissa prosessissa on perustavanlaatuisia ongelmia yhdistettäessä mm. rahalliset, ilmastolliset ja poliittiset riskit samalle mita-asteikolle.

Yrjö Kallinen, Juha Koivisto, Lauri Lahikainen
ja Antti Ronkainen (toim.):

Kurssi kohti konkurssia – taluskriisin syyt ja seuraukset

Tampere: Vastapaino, 2011. 309 s.

Svante Henriksson
Siviilipalvelusmies, FM
Palkansaajien tutkimuslaitos
svante.henriksson@labour.fi

Stuart Hall, Doreen Massey ja Mario Candeias käsittelevät tapoja hahmottaa taluskriisiä sekä uusia mahdollisia järjestäytymismuotoja vastauksena talousongelmiin. David Harvey käsittelee antikapitalististen liikkeiden järjestäytymismahdollisuuksia ja esittelee esimerkkejä erilaisista liikkeistä anarkisteista Etelä-Amerikan vasemmistolaisiin.

Viimeinen teksti, "Tuhtuneiden taloustieteilijöiden manifesti" käsittelee Euroopan tilannetta. Kirjoittajat arvositelevat erityisesti finanssimarkkinoita tehottomiksi, kielteisiksi talouden toiminnan kannalta sekä heikoiksi arvioimaan valtioiden maksukykyä. Käytännön suosituksia ovat mm. finanssimarkkinoiden ja rahoitustoiminnan erottaminen toisistaan, rahaliikenteen verottaminen, yritysten finanssimarkkinariippuvuuden vähentäminen julkisen vallan velkapoliitiikalla, julkisten peruspalveluiden säilyttäminen ja vahvistaminen säästötoimien kiristämisen sijaan sekä valtioiden rahoitus suoraan EKP:n toimesta tai vaatimalla liikepankkeja ostamaan velkakirjoja.

Kirjan läpikuultavia teemoja ovat finanssialisaatio, epävakaut piirteet ja kasvun rajat nykyisessä globaalissa talous-

järjestelmässä. Rahoitusmarkkinoiden valtaa suositellaan useimmissa teksteissä riisuttavaksi. Moniin kirjan esiintuomiin epäkohtiin, suosituksiin ja parannusehdotuksiin on helppo yhtyä. Rahoitusmarkkinoiden vallan vähentäminen ja sijoitustoiminnan säännöstely ovat tänä päivänä hyvin laajalti tunnustettu tarpeellisiksi muutoksiksi, ja kirjan ainutlaatuisempi kritiikki ja muutosehdotukset voisivat useimmissa teksteissä olla tarkemman keskustelun kohteena.

Pääoman kasautumista ja laskevaa voiton suhdelukua käsitelleet näkemykset voisivat keskustella enemmän valtavirran talusteorioiden kanssa, jolloin selkeästi päästäisiin kiinni, missä kohdissa teorit erkanevat. Keskustelua olisi tältä osin todella mielenkiintoista käydä pidemmälle. Korkea ja korkea korolle kasvavien pääomien dynamiikka vuosikymmenten edetessä on yleisesti turhan vähän keskusteltu aihe siitä huolimatta, että eksponentiaalisesti kasvavat pääomat voivat teoriassa aiheuttaa epätasa-arvoa ja epävakautta talousjärjestelmään monellakin tavalla - ja jos kirjan asiaa käsittelevistä osioista vakuuttuu, ne ovat sitä tehneet myös käytännössä.

Kirjassa olisi voinut olla enemmän keskustelua siitä, miten poliittiset ehdotukset voitaisiin todella toteuttaa - ja muutosten mahdollisista haittavaikutuksista, jos ne toteutettaisiin. Kansainvälisen Bretton Woods -valuuttajärjestelmän romahtamiseen aikanaan johtaneita paineita ja taustoja käydään läpi, ja vastavasti voitaisiin pohtia, mitä haasteita uusien järjestelmien luomiseen liittyy.

Eurooppalaisten valtioiden verotulojen menetykset kilpailtaessa liikkuvasta pääomasta esitetään haasteena viimeisessä luvussa, mutta tähän liittyen kirjoittajat esittävät vain suosituksen julkisen velan alkuperän jäljittämistä sekä tiettyjen verohelpotusten poistamista. Korkeiden verojen ja pääoman karkaamisen ainakin näennäistä ristiriitaa ja mahdollisia vastauksia siihen voitaisiin pohdiskella enemmän.

Teos kuvaa taluskriisiä, yrittää eritellä sen taustasyitä vuosikymmeniä kestäneitä muutosprosesseja myöten sekä hahmottelee kriisin synnyttämiä poliittisia mahdollisuuksia. Kirja on tervetullut lisä käynnissä oleviin ajankohtaisiin keskusteluihin taloudesta kyseenalaistaessaan talouden järjestelmiä tavallista perinpohjaisemmin. ■